

Fiume, 1912. május 26. – Budapest, 1989. július 6.

Anyja cselédként dolgozott. Fiát egyedülállóként szülte, így eredetileg anyja családnevére anyakönyvezték. Kisgyerekkorát a Somogy megyei Kapolyon, nevelőszülőknél töltötte. 1918 szeptemberében Budapestre költöző anyja ismét magához vette. Négy polgárit végzett, majd írógépműszerésznek tanult. 1929-ben segédlevelet szerzett, de állás híján alkalmi munkából tartotta el magát. Ugyanekkor kapcsolódott be a vasasszakszervezet ifjúsági csoportjába, majd az 1930. szeptember 1-jei budapesti tömegtüntetés után, 1931. szeptemberben a Kommunista Ifjómunkások Magyarországi Szövetsége tagja lett. Két hónap múlva letartóztatták, de bizonyítékok hiányában – rendőri felügyelet alá helyezéssel – szabadon engedték. 1933 tavaszán tagja lett a KIMSZ Észak-kerületi Bizottságába. 1933. júniusban újra letartóztatták, októberben kétévi fegyházbüntetésre ítélték. 1939-ben büntetésének hátralévő idejére a szegedi Csillagbörtönbe szállították. Itt ismerkedett meg Rákosi Mátyással. Szabadulását követően a legális szociáldemokrata mozgalomba kapcsolódott be. Öt éven át a Magyarországi Szociáldemokrata Párt terézvárosi szervezetében az ifjúsági csoport egyik vezetője lett, miközben a rendőri felügyelet miatt továbbra is alkalmi munkából tartotta el magát (küldönc, gyógynövényszállító, esernyőkészítő). 1942-ben bekerült az illegális kommunista párt központi bizottságába. 1942. decembertől – a párt vezetőségén belüli sorozatos lebukások nyomán – a KB egyik titkára, 1943. februártól vezető titkár. Júniusban, részben a Komintern feloszlataáról értesülve, részben egy újabb nagyarányú letartóztatási hullámot követően a Kádár vezette illegális titkárság a párt feloszlataáról határozott, valamint Békepárt néven folytassa a tevékenységét. 1944 áprilisában Jugoszláviába küldték, hogy Tito vezette délszlávpartizánok segítségével, próbáljon kapcsolatba lépni a Moszkvában élő magyar kommunista emigrációval. Akciója sikertelen volt, katonaszökevényként bíróság elé állították, elítélték, majd 1944 novemberében – a nyilas hatalomátvétel után – egy fogolytranszporttal Németországba indították. Útközben sikerült megszöknie. A fővárosba visszatérve újra az illegális KB vezető titkára lett.

1945. január 19-étől a front elvonulása után megszervezett budapesti központi bizottság tagja lett. A fővárosba érkező Gerő Ernő szigorú pártmegrovásban részesítette a KMP 1943. évi feloszlata miatt. Január 21-étől április 28-ig a nagy-budapesti rendőrfőkapitány helyettese. 1945. április 28-ától május 21-ig a nagy-budapesti területi pártbizottság titkára, 1945. április 13-tól az MKP KV Titkárság tagja és a káderosztály vezetője. Az 1945. április 2-án rendezett fővárosi választási nagygyűlésen delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, egy héttel később pártja póttagként jelölte a Nemzeti Főtanácsba, szeptember 6-ától tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának. Az MKP első legális országos értekezletén, 1945 májusában folytatólagosan tagja maradt a központi vezetőségnek és a titkárságnak, a megalakuló politikai bizottságba is beválasztották. Az 1945. november 4-i választásokon a nemzetgyűlés Heves és Nógrád–Hont vármegyei kerületben megválasztott képviselője lett. Az 1947. évi és az 1949. évi országgyűlési választásokon szintén képviselői mandátumhoz jutott;

előbb a nagy-budapesti listáról, majd a Magyar Függetlenségi Népfront Heves és Nógrád–Hont megyei listavezetőjeként. 1945. november 22-étől 1948. augusztus 18-ig az MKP nagy-budapesti pártbizottságának titkára. Az MKP 1946. szeptember végi III. kongresszusán KV- és PB-tagsága mellett főtitkárhelyettesé választották.

1948. április 22-étől Farkas Mihály helyettese lett a politikai bizottság által életre hívott katonai bizottságban. 1948. március 17-étől a két munkáspárt egyesítését Nagy-Budapest területén előkészítő ún. egységbizottság vezetője, az országos MKP–SZDP közös szervezőbizottság tagja. A Magyar Dolgozók Pártja alakuló kongresszusán főtitkárhelyettes maradt, az új pártban is tagja lett a központi vezetőségnek, a politikai bizottságnak, valamint a titkárságnak. A politikai bizottság döntése nyomán, Rajk László külügyminiszterré történt kinevezésekor, 1948. augusztus 5-én Kádár vette át a belügyminiszteri posztot, 1949. január 17-étől a párközpont káderosztálya is felügyelete alá tartozott. A központi vezetőség 1949. június 11-i ülésén ő adott tájékoztatást Rajk és társai letartóztatásáról. Bár a vádak hitelességét illetően voltak kétségei – ezeket Rákosinak is felvetette –, részt vállalt Rajk kihallgatásában, és abban, hogy rávegye a per „koncepciójának” elfogadására. Belügyminisztersége alatt tartóztatták le a Mindszenty-, a Rajk-, a szociáldemokrata-, az ún. tábornokperek, valamint több gazdasági per későbbi elítélteit, kivégzettjeit. A központi vezetőség 1950. május 31-i ülését követően kinevezték a párt- és tömegszervezetek osztálya vezetőjévé, valamint tagja lett a szervezőbizottságnak. Három héttel később, június 23-án saját kérésére felmentették belügyminiszteri tisztség alól. Az MDP 1951. február végi II. kongresszusán a főtitkárhelyettesi posztot megszüntették, továbbra is tagja marad a KV-nak, a PB-nek, a titkárságnak és a szervezőbizottságnak.

1951. április 20-án koholt vádak alapján letartóztatták, egy hónappal később a központi vezetőség megfosztotta minden addigi párttiszttségétől. A Legfelsőbb Bíróság „titoista, imperialista kém, Rajk ellenforradalmi örökségének megőrzője, szovjetellenes nacionalista” vádpontok alapján 1952. december 26-án életfogytiglani fegyházra ítélte. A politikai bizottság 1954. március 24-én bízta meg Gerő Ernőt, hogy „Kádár János és társai ügyét a Belügyminisztérium illetékes szerveivel vizsgálta felül”. 1954. július 30-án engedték szabadon. Szabadulása után Rákosi maga ajánlott neki különböző funkciókat, melyek közül a főváros XIII. kerületi párttitkári tisztét választotta, és 1954. október 9-én újra munkába állt. 1955. szeptember 6-án az MDP Pest megyei pártbizottságának első titkárává választották. Az 1956. márciusi központi vezetőségi ülésen szóvá tette a koncepciók perekben elítéltek rehabilitálásának vontatottságát, valamint azt, hogy a megelőző évek justizmordjainak irányítóit nem vonták felelősségre. A politikai bizottság 1956. április 26-i ülésén arról döntöttek, hogy a KV legközelebbi ülésén néhány más rehabilitálttal együtt javasolni kell Kádár ismételt testületi taggá választását. Az MDP Központi Vezetősége 1956. július 18–21. között tartott ülésén – melyen Rákosi Mátyást felmentették első titkári posztjáról – a PB tagjává és a központi vezetőség titkárává választották. 1956. október 6-án – Kínából hazatérőben, ahová szeptemberben magyar pártküldöttséget vezetett – Moszkvában Gerő társaságában megbeszéléseket folytatott Mikojannal és Szuszlovval a magyarországi helyzetről.

1956. október 25-én az MDP Központi Vezetősége Gerő Ernő felmentését követően őt választotta meg a párt első titkárának. Aznap rádióbeszédében úgy értékelte a megelőző napok eseményeit, hogy a 23-i békés felvonulók becsületes céljait a bekapcsolódó ellenforradalmárok a népi demokrácia elleni fegyveres támadássá változtatták, s azt minden lehetséges eszközzel vissza kell verni. 1956. október 28-án az MDP Központi Vezetősége elnökséget alakított, e testület frissen megválasztott elnökeként kétnapos tanácskozás után javasolta az MDP feloszlását és Magyar Szocialista Munkáspárt néven egy új kommunista szervezet létrehozását. Tagja lett az új párt nyolctagú előkészítő bizottságának. 1956. október 31-étől formálisan november 4-ig Nagy Imre kormányainak államminisztere. November 1-jei rádióbeszédében a Rákosi uralmát lerázó dicsőséges népfelkelésről szólt, hozzátéve, hogy a megalakuló MSZMP „védeni fogja mindenkivel szemben nemzeti becsületünket, hazánk függetlenségét”.

A felvétel elhangzásakor Münnich Ferenc társaságában már a budapesti szovjet nagykövetségen tárgyalt, ahonnét még aznap éjjel a Tökölről Moszkvába repültek. Miközben november 2-3-án a Kremlben tárgyaltak, Hruscsov Brioni szigetén Titóval egyezkedett a szovjet beavatkozás módozatairól; utóbbi javasolta, hogy a Moszkvában tartózkodó két magyar kommunista vezető közül Kádár legyen az ország első számú vezetője.

A szovjet intervenció megindulásával egyidejűleg visszaszállították Magyarországra, és 1956. november 4-én hajnalban a szolnoki rádióadón bejelentette be a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakítását. Egy szovjet harckocsiból álló konvojjal 1956. november 7-én érkezett Budapestre. Kormányára esküt tett Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke előtt, de formálisan legitimált kabinetje továbbra is politikai légüres térben lebegett. A szovjet haderőn kívül mindenfajta hatalmi intézményrendszert nélkülözött, és semmiféle befolyása nem volt a társadalom támogatását élvező szervezetekre, a forradalmi bizottságokra és a munkástanácsokra. Emiatt tárgyalásra kényszerült az akkor legjelentősebb forradalmi szervezettel, a főváros határain túl is meghatározó befolyással rendelkező Nagy-Budapesti Központi Munkástanáccsal. Kádár János 1956. november 11-én ideiglenes intézőbizottság néven újjáalakította azt a testületet, amelyikkel eredetileg október 30-án látott hozzá az MSZMP szervezéséhez. A párt irányítása mellett 1958. január 28-ig, majd 1961. szeptember 13-ától 1965. június 30-áig miniszterelnök volt. Két kormányfői periódusa között államminiszteri posztot töltött be a kabinetben. 1956. december első napjaiban vezetésével létrehozták az új párt ideiglenes központi bizottságát. A testület ekkor született határozata már kategorikusan ellenforradalomnak nevezte az október 23-át követő tizenkét nap eseményeit, majd bevezették a statáriális bíraskodást. 1957. március 20–28. között Kádár János Moszkvában tárgyalt az SZKP vezetőivel. Ekkor döntöttek arról, hogy Rákosi Szovjetunióban tartása fejében eljárást indítanak „Nagy Imre és társai” ellen. 1957 folyamán egyre bővült a népbíróságok elé állítottak köre, meghatározóvá váltak a megtorló, példát statuáló ítéletek. A „Nagy Imre és társai” ellen megindított, majd szovjet külpolitikai megfontolásokból többször elhalasztott perben 1958. június 15-én hirdettek ítéletet. A volt miniszterelnököt és négy társát halálra ítélték és kivégezték, a többi vádlottat börtönbüntetéssel sújtották.

Az MSZMP 1957. június 27–29. között tartott országos értekezletétől kezdődően az 1980. március 24–27. között rendezett XII. pártkongresszusig Kádárt minden kongresszuson első titkárnak, valamint a KB és a PB tagjának választották. 1964. március 20-ától tagja volt a Hazafias Népfront Országos Tanácsának, emellett, 1967. április 14-től ugyancsak élete végéig az Elnöki Tanácsnak. A rendszer restaurálásával és a hatalom stabilizálásával egyidejűleg a párt- és az államapparátus felső szintjéről az addig felhasznált „keményvonalas” garnitúra egy részét. A központi bizottság 1962. augusztus 16-án hozott határozatával kizárta a pártból Rákosi Mátyást, Gerő Ernőt és további két tucat személyt azok közül, akik az ötvenes években leginkább kompromittáltak magukat a törvénytelenésekben. Egyidejűleg menesztették a belügyi, igazságügyi szervektől azokat, akik a pártvezetés aktuális megítélése szerint hasonló okokból váltak nemkívánatosakká. A néhány hónappal később, november 20–24. között ülésezett VIII. kongresszusra befejeződött a mezőgazdaság termelőszövetkezeti átszervezése. A keresőkorú lakosság kilencvenöt százaléka állami intézmények, ipari üzemek, vállalatok és "majdnem állami" termelőszövetkezetek dolgozója. „A szocializmus alapjainak lerakása” a szovjet mintájú rendszer teljes körű kiépítését jelentette. A rá következő két évtizedben Magyarország 20. századi történelmének leghosszabb – viszonylag kiegyensúlyozott egyéni gyarapodással is társuló – konszolidációs korszakát érte meg. Az időszakot a köztörténetben a gazdaságirányítás 1968-ban bevezetett reformja, az ún. „munkásellenzék” 1972-es fellépésének hatására a reform lefékezése, majd az 1970-es évtized második felétől a fogyasztás nyugati hitelfelvételeken nyugvó s egyre inkább csak az életszínvonal romlása fejében törleszthető külső eladósodás növekedése jellemezte.

Ő maga hatvanadik életévét elérve, 1972 májusában két alkalommal is nyugdíjazásáért folyamodott. Egyre kevésbé tudta uralni a három évtizede vezetése alatt formálódó s ekkor már érzékelhetően hanyatló szocialista gazdasági, társadalmi, politikai viszonyokat. Az MSZMP 1985. március 25–28. között rendezett XIII. kongresszusán a párt főtitkárává választották. Az ország egyre növekvő gazdasági és politikai válsága, a fokozódó elégedetlenség következtében összehívott, 1988. május 20–22-én, a válság miatt összehívott országos pártértekezleten, bár az MSZMP elnöke lett, leváltották főtitkári tisztségéből, ugyanakkor nem újították meg politikai bizottsági tagságát, s ezzel lényegében kiszorult az ország további irányításából. Utolsó közszereplése után, a központi bizottság 1989. április 12-i ülésén – miután egy orvosi konzílium alkalmatlannak nyilvánította funkciójának betöltésére – pártelnöki tisztségéből is felmentették. Élete gyakorlatilag az általa hosszú ideig irányított rendszer magyarországi formaváltozatának bukásával együtt ért véget. A Legfelsőbb Bíróság halála napján, 1989. július 6-án, megsemmisítette Nagy Imre korábbi miniszterelnök törvénytelen ítéletét.